Львівський національний університет імені Івана Франка
Кафедра теорії та історії політичної науки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан філософського факультету _____ Ряжак Л. В.
«26» 03 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Конфлікти та національна безпека»

(назва навчальної дисципліни)

галузь знань	05 «Соціальні та поведінкові науки»
спеціальність	052 «Політологія»
факультет	Філософський
рівня вищої освіти	Перший (бакалаврський)

Львів – 2022

Робоча програма навчальної дисципліни «*Конфлікти та національна безпека*» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 052 «Політологія». – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2022. – 31 с.

Розробник: Угрин Леся Ярославівна, кандидат політичних наук, доцент кафедри теорії та історії політичної науки ЛНУ ім. І. Франка

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теорії та історії політичної науки філософського факультету (Протокол №12 від 28. 06. 2022 року)

Завідувач кафедри теорії та історії політичної науки

_____ (доц. Шипунов Г.В.)

«28» червня 2022 року

Схвалено Вченою радою філософського факультету.
Протокол №271/7 від 26. 08. 2022 року

Голова Вченої ради _____ (доц. Рижак Л. В.)

«26» серпня 2022 року

©Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2022
©Угрин Л.Я., 2022

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</td><td>Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>Денна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Кількість кредитів – 3</td><td>Галузь знань
05 «Соціальні та поведінкові науки»</td><td rowspan="3">Нормативна</td></tr>
<tr><td>Спеціальність
052 «Політологія»</td></tr>
<tr><td rowspan="2"></td></tr>
<tr><td>Модулів – 2</td><td rowspan="5"></td><td>Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів – 2</td><td>3-й</td></tr>
<tr><td>Індивідуальне науково-дослідне завдання – немає</td><td>Семестр</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальна кількість годин – 90</td><td>5-й</td></tr>
<tr><td>Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="10">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 4
самостійної роботи студента – 1.625</td><td rowspan="10">Освітньо-кваліфікаційний рівень:
перший (бакалаврський)</td><td>32 год.</td></tr>
<tr><td>Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>32 год.</td></tr>
<tr><td>Лабораторні</td></tr>
<tr><td>0 год.</td></tr>
<tr><td>Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>26 год.</td></tr>
<tr><td>Індивідуальні завдання: 0 год.</td></tr>
<tr><td>Вид контролю: екзамен</td></tr>
</table>

Примітка

Співвідношення кількості годин аудиторних занять (лекційних, практичних і семінарських) до кількості годин самостійної й індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 4/1.625

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна ««Конфлікти та національна безпека» – нормативна навчальна дисципліна, яка вивчається студентами-бакалаврами третього року навчання спеціальності 052 «Політологія». Навчальний курс розрахований на 90 години і вивчається у п'ятому семестрі. У структурі годин курсу виокремлено такі складові: лекційні заняття – 32 год.; семінарські заняття – 32 год., самостійні завдання – 26 год.

Навчальна дисципліна «*Конфлікти та національна безпека*» знайомить студентів з проблематикою політичних конфліктів і криз у внутрішньосуспільних і міжнародних процесах, способами їхнього управління й врегулювання в контексті реалізації політики національної безпеки. Тематика курсу орієнтована на висвітлення механізмів взаємозв'язку між принципами реагування і впливу суспільства і держави на конфлікти та ефективністю її політики національної безпеки, забезпечення стабільного функціонування і розвитку суспільства і держави, гарантування прав і свобод індивіда. Перша частина курсу передбачає розгляд понятійно-категорійного апарату вивчення конфліктів як суспільного явища, сутності та природи політичних конфліктів і політичних криз, системного розгляду їхньої структури, динаміки, передумов виникнення, детермінант посилення напруженості, ескалації, теоретичних моделей виходу чи врегулювання конфліктів. Аналізуються особливості зародження та протікання політичних криз, їхніх проявів на загальнаціональному рівні – актів масової непокори, революцій, заколотів, громадянських війн, етнічних конфліктів. Акцентується на дестабілізуючій ролі політичних конфліктів, особливо криз для функціонування політичної системи та підтримання суспільного порядку, реалізації державними інститутами безпекових функцій. З огляду на взаємовплив внутрішньої і зовнішньої політики держави, формування міжнародної політики взаємодією передовсім держав, коротко висвітлюється тематика міжнародних конфліктів та криз, їхній вплив на національну безпеку держав. Друга частина курсу орієнтована на теоретичний та емпіричний аналіз проблематики національної безпеки, її структури, рівнів, розгляду та класифікації внутрішніх і зовнішніх загроз, національних інтересів та стратегій реалізації, еволюції політики національної безпеки Української держави. Завершується курс розглядом принципів, способів, технологій та інструментів реагування на конфлікти як чинника підтримання суспільно-політичного/міжнародного порядку і забезпечення безпеки. З огляду на об'єктивну нереальність повного врегулювання складних, затяжних політичних/зовнішньополітичних конфліктів, основним концептом аналізу стратегій та технологій впливу на конфлікт обрано поняття «управління конфліктом», в межах якого аналізується миротворча діяльність держав та міжнародних організацій, змістом якої є встановлення миру, підтримання миру та постконфліктне будівництво. Універсальними засобами врегулювання конфліктів розглядаються посередництво та переговори. Висвітлення теоретичного матеріалу курсу супроводжується аналізом кейсі реальних політичних та зовнішньополітичних конфліктів, і передовсім російсько-української війни.

Метою вивчення нормативної дисципліни «*Конфлікти та національна безпека*» є сформувати у студентів системні фахові знання про сутність і природу політичних конфліктів та національної безпеки, їхній взаємозв'язок та детермінованість; розвинути навички самостійного аналізу та прогнозування політичних та зовнішньополітичних/міжнародних конфліктів, їхнього впливу на реалізацію принципів національної та міжнародної безпеки.

Завдання курсу:

- з'ясувати механізми та причинно-наслідкові взаємовпливу політичних конфліктів, національної безпеки та суспільного розвитку;
- з'ясувати теоретичні засади інтерпретації й аналізу проблематики політичних конфліктів та національної безпеки;
- визначити сутність та природу політичного конфлікту як суспільного явища, його структурно-функціональні та динамічні виміри;

- окреслити поняття «політична криза», її ознаки, динаміку, типи та вияви;
- означити вплив міжнародних/ міждержавних криз на внутрішньосуспільні процеси та національну безпеку;
- проблематику суб'єктності в міжнародних відносинах, типологію та ієрархію їхніх учасників;
- висвітлити сутність і природу безпеки та національної безпеки;
- охарактеризувати концептуально-правові, інституційні основи реалізації політики та стратегії національної безпеки;
- означити внутрішній та зовнішній вимір загроз і реалізації політики безпеки;
- розкрити сутність і принципи управління політичними/зовнішньополітичними конфліктами як механізм підтримання суспільного/міжнародного порядку і забезпечення безпеки;
- означити посередництво та переговори як універсальний принцип подолання конфліктів та відновлення порядку та безпеки.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «*Конфлікти та національна безпека*» студент буде:

знати:

1. сутність, природу, особливості, форми та вияви політичних/зовнішньополітичних конфліктів і криз в контексті їхнього впливу на безпеку та реалізацію політики безпеки;
2. структурні, функціональні та динамічні аспекти політичних конфліктів, стадії їхнього розгортання;
3. понятійно-категорійний апарат, теоретичні засади аналізу національної безпеки, її структури, рівнів, внутрішніх та зовнішніх загроз, ризиків та викликів;
4. принципи реалізації політики та стратегій національної безпеки, їхнє нормативне, інституційне та ресурсне забезпечення; еволюцію стратегій національної безпеки в Україні.
5. підходи, способи, технології та інструменти реагування та впливу на конфлікти як один з механізмів підтримання суспільно-політичного/міжнародного порядку і забезпечення безпеки.

вміти:

1. аналізувати та теоретично осмислювати політичні/зовнішньополітичні конфлікти та кризи, механізми їхнього взаємозв'язку з реалізацією політики національної безпеки;
2. визначати особливості політичних/зовнішньополітичних конфліктів та криз, стадії їхнього виникнення та протікання;
3. аналітично оцінювати засади й стратегії національної безпеки, прогнозувати їхню ефективність та наслідки для суспільства та індивіда;
4. осмислювати релевантність підходів й механізмів врегулювання та управління конкретним політичним конфліктом;
5. застосовувати технології посередництва і переговорів як універсальних інструментів врегулювання конфліктів.

Крім того, в результаті успішного проходження навчальної дисципліни «*Конфлікти та національна безпека*» студент набуде такі:

Спеціальні (фахові) компетентності:

- здатність застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності;
- здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу;

- здатність застосовувати теоретичні моделі ухвалення політичних рішень та формувати стратегії забезпечення прозорості процесу прийняття рішень.

Програмні результати навчання після вивчення навчальної дисципліни *«Конфлікти та національна безпека»*:

- застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії, політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності;
- вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні;
- формувати успішні комунікаційні стратегії, використовувати знання про міжіндивідуальну, групову та міжінституційну комунікацію для вирішення політичних конфліктів.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1

Тема 1. Конфлікт і безпека: проблема взаємозв'язку і співвідношення. Безпека і розвиток.

Відсутність конфліктів чи спроможність інститутів політичної системи і суспільства їхнього врегулювання/управління ними – важливий чинник та показник суспільної й національної безпеки. Невіддільність конфлікту від суспільного життя та наявність об'єктивних передумов їх виникнення. Конфліктна модель суспільства (Р. Дарендорф, Л. Козер): плюралізм інтересів, боротьба за владу та ресурси – об'єктивне та постійне джерело конфліктів у суспільстві. Характер загроз, спричинених конфліктами. Два підходи до інтерпретації взаємозв'язків конфліктів і безпеки, які відображають дихотомічні інтерпретації природи і сутності конфлікту та дві парадигми розвитку суспільства (безконфліктну і конфліктну): 1) безпека як відсутність загроз, зумовлених конфліктами; 2) безпека як здатність інститутів ефективно на них реагувати. Домінування другого підходу в суспільних практиках та соціальних теоріях. Конфлікт, безпека і розвиток. Моделі взаємозв'язку конфлікту, безпеки і суспільного розвитку: 1) безпека – відсутність або врегульований конфлікт як необхідна умова розвитку (безпека і розвиток синоніми); 2) безпека як відсутність конфлікту – умова для забезпечення розвитку; 3) розвиток як умова забезпечення безпеки і здатності реагувати на узгоджувати конфліктні інтереси. Зумовленість конфліктів проблемами розвитку суспільства, зокрема його економічних та соціальних аспектів. Ф. Фукуяма про слабкість держави як джерело небезпеки на національному і міжнародному рівнях.

Основні поняття: конфлікт, безпека, розвиток, конфліктна модель суспільства, держава.

Тема 2. Сутність та природа конфлікту як суспільного явища. Політичні конфлікти.

Концептуальні підходи до визначення конфлікту. Теорії конфлікту (К. Маркс, Г. Зіммель, Л. Козер, К. Дойч, Р. Дарендорф та ін.). Протиріччя як основа конфлікту. Об'єктивні суб'єктивні причини та мотивації конфлікту. Інтереси та їхнє розмаїття як об'єктивне джерело конфліктів. Типологія конфліктів. Соціальний конфлікт. Види соціального конфлікту. Політичний конфлікт як різновид соціального. Особливості політичного конфлікту як зіткнення інтересів, протиборства соціальних, етнічних, релігійних груп, інститутів, пов'язаних з боротьбою за здобуття влади, її перерозподілом, зміною (або збереженням) політичного статусу, політичними перспективами розвитку суспільства. Економічні, соціальні, культурні детермінанти політичних конфліктів. Конфлікти цінностей та ідентичностей. Деструктивні та конструктивні суспільно-політичні функції конфліктів. Системні та антисистемні політичні конфлікти. Легітимація політичних конфліктів в умовах демократії. "Позитивна модель функціонування конфлікту" Л. Козера. Форми та рівні прояву конфлікту.

Основні поняття: конфлікт, соціальний конфлікт, політичний конфлікт, протиріччя, протиборство, зіткнення інтересів, функції конфліктів.

Тема 3. Структурні й динамічні аспекти політичного конфлікту

Тема 3. Структурні й динамічні аспекти політичного конфлікту. Структура конфлікту: учасники (сторони) конфлікту; предмет і об'єкт конфлікту; конфліктна

ситуація; сприйняття конфлікту і ситуації, формування позицій учасників; конфліктні дії (поведінка). Типи і стратегії поведінки суб'єктів конфлікту (суперництво, уникнення, адаптація, співпраця, компроміс). Конфлікт як динамічний процес. Стадії конфлікту (виникнення об'єктивної конфліктної ситуації (латентна стадія); усвідомлення сторонами конфліктної ситуації, привід або інцидент, „запуск» конфлікту (маніфестна стадія), власне конфлікт, зростання напруженості, ескалація конфлікту (розширення і поглиблення конфлікту), патова ситуація, затухання або розв'язання конфлікту, постконфліктна стадія. Врегулювання конфлікту передбачає: визнання конфлікту всіма конфліктуючими сторонами; легітимізацію та інституалізацію конфлікту. Фактори, що впливають на хід конфлікту. Основні форми розв'язання конфліктів: компроміс, консенсус, співробітництво. Види конфлікту у співвідношенні виграш-програш: конфлікт з нульовою сумою, конфлікт з ненульовою сумою та конфлікт з від'ємною сумою. Моделі завершення конфлікту: припинення внаслідок взаємного примирення сторін або його симетричного чи асиметричного розв'язання; згасання конфлікту, його „замороження", переростання конфлікту в інше протиборство. Проблематичність повного розв'язання конфліктів. Затяжні конфлікти.

Основні поняття: структура конфлікту, сторони конфлікту, інцидент, ескалація, компроміс, консенсус, конфлікт з нульовою сумою, конфлікт з ненульовою сумою, конфлікт з від'ємною сумою, затяжний конфлікт

Тема 4. Міждержавні (міжнародні) конфлікти

Сутність та особливості міждержавних (міжнародних) конфліктів. Особливості міжнародних конфліктів: їх головними учасниками і суб'єктами є суверенні держави або коаліції держав; протікання міжнародних в анархічному середовищі; силовий чинник конфлікту та характеристика учасників, детермінованість позиції суб'єктів конфлікту їхньою силою та потенціалом, підтримкою з боку інших суб'єктів міжнародних відносин, вплив с структурних чинників (принципів міжнародного порядку) на позиції сторін та протікання конфлікту; асиметричність, затяжний характер, складність протікання та регулювання. Причини міжнародних конфліктів. Дж. Бертон, К. Боулдинг, А. Рапопорт, М. Дойч, Й. Галтунг причини про міжнародних конфліктів. К. Райт про стадії міжнародних конфліктів: 1) усвідомлення несумісності; 2) зростання напруженості; 3) тиск без застосування військової сили; 4) війна. Вплив суб'єктивних чинників міжнародних конфліктів: культурні та ціннісні відмінності, сприйняття учасників конфлікту, помилки сприйняття (Р. Джервіс), невизначеність та турбулентність світового політичного процесу. Типи та способи конфліктних дій в міжнародних конфліктах. Насильство в міжнародних конфліктах. Війна як вияв і форма міжнародного конфлікту. Гібридність міжнародних конфліктів у постбіполярну епоху. Російсько-українська війна.

Основні поняття: міждержавні конфлікти, міжнародні конфлікти, військова сила, потенціал держави, насильство, війна, гібридність.

Тема 5. Політична криза як різновид та вияв конфлікту

Поняття та сутність кризи. Ознаки політичної кризи. Політичні кризи як вияв дисфункцій політичної системи та управління, в т.ч. і безпековою сферою. Делегітимізація державної влади та інститутів, втрата довіри суспільства до них під час політичної кризи. Системна криза як єдність криз економічної, політичної, соціальної криз. Психологічні та емоційні детермінанти криз та їхнього розвитку. Криза як вияв суспільної аномії. Деструктивний характер криз. Катастрофа – крайня форма кризи, що проявляється в руйнуванні соціальної системи. Передумови виникнення політичних криз. Вплив типу конфлікту на виникнення політичної кризи. Класифікація політичних криз та їхні наслідки. Внутрішньополітичні кризи. Види внутрішніх політичних криз: урядова, парламентська,

конституційна. Кризи політичного розвитку: криза ідентичності, розподілу, участі, проникнення та легітимності. Вияви криз політичного розвитку в Україні. Співвідношення кризи та суспільного порядку. Вплив політичних криз на політичну систему. Динаміка політичних криз та їхні стадії: 1) латентна, прихована, 2) маніфестна; 3) кульмінаційна; 4) санаційна. Принципи та технології врегулювання і виходу з політичних криз: нормативно-процедурний та силовий

Основні поняття: криза, політична криза, довіра, аномія, делегітимізація, катастрофа, урядова, парламентська, конституційна, кризи, кризи політичного розвитку.

Тема 6. Загальнонаціональні кризи: особливості та типологія

Загальнонаціональні кризи як поворотний момент у розвитку суспільства. Наслідки загальнонаціональних криз – бути зміна правлячої еліти та політичного режиму або його реформування, коригування політичного курсу і особистісні перестановки у правлячій групі. Реформа і революція як дві стратегії виходу з загальнонаціональних криз. Особливості та ознаки загальнонаціональних криз – дестабілізація політичного порядку, функціонування політичної системи, неспроможність політичних інститутів приймати рішення і пливати на ситуацію. Типи загальнонаціональних криз: заколоти, путчі, революції, громадянські війни, етнічні конфлікти. Путчі, заколоти, змови – специфічна форма політичної боротьби за владу серед груп політичної еліти або військових. Акції громадянської непокори – насильницький виступ певної соціальної групи, партії проти суспільно-політичного порядку. Революції як вияв глибокої системної кризи влади і прагнення більшості населення радикально і швидко змінити політичні інститути, принципи та цінності їхнього функціонування; характеризується стихійністю, масовою мобілізацією, позаінституційними діями, може сприяти вирішенню протиріч, або поглиблювати загальнонаціональну кризу. Особливості «кольорових революцій у перехідних суспільствах як системних криз. Громадянські війни як широкомасштабна організована збройна боротьба за державну владу, зумовлена надзвичайним загостренням суперечностей між класами або іншими соціальними групами в межах однієї держави; характеризуються високоорганізованим політ. насиллям з масштабною участю населення для повалення чинного політ. режиму або знищення держави загалом. Етнічні (національні) кризи як вияв непереборних протиріч та радикалізації конфліктів між етнічними (конфесійними) групами, їхня трансформація в збройне протистояння між центральним урядом, (наприклад, боснійська криза). Загальнонаціональні кризи як загроза стабільності сусіднім державам та регіональній і міжнародній безпеці.

Основні поняття: загальнонаціональні кризи, політичний порядок, дестабілізація, заколот, революція, громадянська непокора, громадянська війна, етнічний конфлікт.

Тема 7. Міжнародні кризи як загроза національній безпеці

Міжнародні кризи. Міжнародні кризи як специфічні форми протікання та ескалації міжнародного/міждержавного конфлікту, сукупність конфліктних взаємодій між урядами двох чи більше суверенних держав з високою ймовірністю переростання у воєнний конфлікт. Непевність та непередбачуваність міжнародних кризи – головна загроза національній безпеці. Насилля у міжнародних кризах. Роль національних урядів у їхньому розгортанні. Зовнішньополітичні кризи та міжнародні конфлікти як спосіб реагування на внутрішньополітичні проблеми. Зовнішньополітична криза як елемент міжнародної кризи – переломний стан у відносинах між певними державами з приводу конкретних важливих політичних подій на основі розходження докорінних інтересів. Альтернативні варіанти розвитку міжнародної кризи. Внутрішні (національні), структурні аспекти та передумови криз у світовій політиці. Міжнародні кризи як фактор дестабілізації та трансформації міжнародного порядку. Ядерна зброя – загроза глобальної кризи та катастрофи.

Карибська криза 1962 р. та її актуальність її уроків. Війна як результат трансформації кризи в організоване озброєне насильство, яке використовується суб'єктами міжнародних відносин для досягнення політичних цілей. Типи воєн. Локальні війни.

Основні поняття: міжнародна криза, міждержавна криза, зовнішньополітична криза, воєнний конфлікт, насилля, непевність.

Змістовий модуль 2

Тема 8. Безпека: сутність та інтерпретації

Сутність поняття «безпека», неоднозначність її інтерпретації. Безпека як онтологічна потреба, цінність і право суб'єкта; безпека як відсутність загроз та небезпек; безпека як міра, рівень захищеності суб'єкта (індивіда, групи, суспільства, держави) від загроз; результат діяльності суспільних і державних інститутів, властивість соціальних систем забезпечувати їхню життєздатність і сприятливі умови для її розвитку; стійкість і стабільність системи, її захищеність від деструктивних впливів. Конфлікти як потенційне джерело загроз. Структура безпеки. Загрози, ризики та виклики – основа структури безпеки. Типологія загроз, ризиків та викликів. Об'єктивність загроз та суб'єктивність їхнього сприйняття. Суб'єкти та об'єкти безпеки. Інтереси, цінності, ресурси, інститути - елементи безпеки. Середовище безпеки. Типи та рівні безпеки, їхня зумовленість сферами життєдіяльності та реалізації безпеки. Безпека в інформаційному суспільстві.

Основні поняття: безпека, загрози, небезпеки, виклики, суб'єкт безпеки, об'єкт безпеки, інтереси, цінності, ресурси, ресурси, рівні безпеки.

Тема 9. Національна безпека

Національна безпека як спроможність суспільства й держави захистити національні інтереси (самостійно чи разом з іншими державами), стримувати або усувати внутрішні й зовнішні загрози національному суверенітету, територіальній цілісності, соціально-політичному ладу, культурі та ідентичності; ступінь захищеності інтересів особистості суспільства й держави від зовнішніх та внутрішніх загроз. Елементи національної безпеки: загрози, ресурси, засоби і механізми, національний інтерес, цінності (суверенітет, територіальна цілісність, національна ідентичність, права людини), ідеали, цілі, суб'єкти (носії). Класифікація загроз та викликів національній безпеці. Внутрішні та зовнішні загрози. Національні інтереси та цілі – основа формування національної безпеки. Взаємозв'язок національних цілей, національних інтересів і національних цінностей. Суб'єкти (носії) національної безпеки, їхні рівні (особа, суспільство, держава), взаємозв'язок, узгодженість/суперечність, та пріоритетність в різних суспільних середовищах. Держава – основний суб'єкт національної безпеки; безпека – головна функція держави. Інституційна та ресурсна спроможність держави виконувати функції забезпечення безпеки; її обмеженість в глобальному світі. Державна безпека та її співвідношення з національною безпекою. Місце державної безпеки в стратегіях національної безпеки.

Основні поняття: національна безпека, національний інтерес, цінності, держава, суверенітет, територіальна цілісність, національна ідентичність.

Тема 10. Політика та стратегія національної безпеки

Політика національної безпеки – діяльність держави, її спеціальних інститутів по реалізації комплексу заходів з попередження та знешкодження зовнішніх і внутрішніх загроз, забезпеченню безпеки особи, суспільства й держави. Спрямованість політики безпеки на реалізацію стратегії національної безпеки, яка визначає загальні принципи,

пріоритетні цілі, завдання і механізми захисту національних інтересів. Стратегія національної безпеки – основа розробки конкретних програм і планів державної політики національної безпеки. Детермінованість стратегії національної безпеки доктриною та концепцією, потенційними і реальними загрозами, наявними та ймовірними можливостей та обмежень щодо її реалізації; державною політикою національної безпеки, її ефективністю та пріоритетністю. Нормативне та інституційне забезпечення стратегії національної безпеки (особливості українського кейсу). Планування, управління та контроль за реалізацією політики безпеки. Типи концепцій національної безпеки (консервативні, прогресивні, радикальні, реформістські). Вплив реалізації національної безпеки на громадянські свободи та права людини. Дилема безпека – свобода.

Основні поняття: політика національної безпеки, стратегія національної безпеки, доктрина національної безпеки, громадянські свободи, права людини.

Тема 11. Сучасні напрями інтерпретації безпеки та їхній вплив на реалізацію національної безпеки

Переосмислення традиційно-позитивістського (силового) розуміння безпеки і національної безпеки. Обґрунтування Р. Ульманом і Б. Бузаном альтернативної й розширеної інтерпретації безпеки та її структури через включення економічної, політичної, екологічної та соцієтальної безпеки (відсутність загроз культурі, мові, релігії та національній ідентичності). Соцієтальна безпека як основа національної безпеки. Концепція суспільства ризику У. Бека та Н. Лумана про деструктивність і непрогнозованість небезпек, зумовлених індустріальною модернізацією, глобалізацією і розвитком технологій. Трансформація та глобалізація ризиків і руйнування онтологічної безпеки, зменшення довіри громадян до власних урядів і міжнародних інститутів, важливими компетенціями яких є захист від небезпек і ризиків. Непевність становища, невизначеністю майбутнього індивіда. Теорія «human security» (безпека особи, людська безпека) та переорієнтація пріоритетності безпекових питань з безпеки держави на людину як основного суб'єкта безпеки. Концепція онтологічної безпеки зміщує основні небезпеки в нематеріальну площину, як стан незахищеності ідентичності суб'єкта (індивіда, держави), незадоволення його потреби у внутрішній цілісності. Державна ідентичність – онтологічна основа національної безпеки. Обґрунтування дискурсивного конструювання загроз та безпекового середовища в теорії сек'юритизації. Суб'єктивізація ризиків і можливість їхнього маніпулятивного сприйняття. Трансформація, зміна пріоритетів, принципів та суб'єктності в реалізації національної безпеки. Емоційно-психологічні чинники національної безпеки. Страх і «культура страху» як фактори безпеки.

Основні поняття: соцієтальна безпека, суспільство ризику, індивід, «безпека особи», онтологічна безпека, сек'юритизація, конструювання загроз.

Тема 12. Внутрішньосуспільний вимір реалізації політики національної безпеки

Пошук балансу інтересів різних соціальних груп, суспільства та держави в умовах об'єктивної плюралізації та конфліктності інтересів – мета політики національної безпеки. Посилення суперечностей і конфліктогенності суспільно-політичних процесів – внутрішні загрози національній безпеці. Чинники посилення внутрішніх конфліктів: низький рівень економічного розвитку; неефективність діяльності влади і управління; рівень і тип політичної культури суспільства; низький рівень консолідації суспільства та довіри до політиків. Суспільно-політична консолідація як базова умова забезпечення національної безпеки. Сутність, види та виміри суспільної консолідації. Роль держави та політичної еліти в консолідації суспільства. Подолання крихкості держави, розбудова національної

стійкості в умовах непевності та мінливості суспільного та міжнародного середовища – чинник подолання конфліктності та реалізації стратегій національної безпеки. Концепція стійкості (resilience) в теорії національної безпеки. Технології попередження внутрішньополітичних конфліктів і консолідації суспільства: соціальне маневрування, політичне маневрування, політичне маніпулювання, інтеграція контреліти в політичну систему, ослаблення контреліти, силовий тиск. Формування суспільної згоди (консенсусу) через компроміси на рівні суспільства, політичного режиму та практичної політики – ефективний інструмент забезпечення умов реалізації національної безпеки.

Основні поняття: конфліктогенність, консолідація, довіра, крихкість держави, національна стійкість, соціальне маневрування, політичне маневрування, політичне маніпулювання, інтеграція контреліти в політичну систему, силовий тиск, суспільна згода, компроміс.

Тема 13. Міжнародне середовище та міжнародна безпека як зовнішній контекст реалізації політики національної безпеки

Співвідношення національної та міжнародної безпеки. Взаємозв'язок внутрішньої і зовнішньої політики держави, внутрішніх і зовнішніх загроз національній безпеці. Потенційні зовнішні загрози національній безпеці держав (втручання у внутрішні справи та агресія інших держав і транснаціональних акторів, тероризм кібертероризм, неконтрольована міграція та ін.). Міжнародна безпека як контекст та чинник реалізації політики національної безпеки. Поняття міжнародної безпеки як інструменту підтримання та відтворення міжнародного порядку, гарантування суверенітету, територіальної цілісності, міжнародної суб'єктності всім державам. Спрямованість міжнародної безпеки на створення ефективних гарантій миру та сприятливих умов для розвитку всіх держав. Принцип колективної (кооперативної) безпеки – об'єднання держав для відповіді агресору та відмову від війни як політичного засобу. Глобальний та регіональний рівень колективної безпеки. Інституціоналізація колективної безпеки, створення і функціонування оборонних альянсів (ООН, НАТО). Делегування національними державами безпекових функцій оборонним альянсам і наднаціональним організаціям. Детермінованість ефективності колективної міжнародної стабільністю міжнародного порядку та функціонуванням безпекових міжнародних режимів. Трансформація систем міжнародної колективної безпеки в умовах транзитивності міжнародної системи. Міжнародна турбулентність, глобальний хаос – загрози національній безпеці держав. Засоби забезпечення міжнародної безпеки (силові, нормативні, організаційні).

Основні поняття: зовнішні загрози, міжнародна безпека, міжнародний порядок, колективна безпека, інституціоналізація колективної безпеки, оборонні альянси, міжнародні режими, турбулентність, хаос.

Тема 14. Управління політичними конфліктами – механізм підтримання суспільного/міжнародного порядку і забезпечення безпеки

Політичні конфлікти – загроза для суспільного/ міжнародного порядку. Складність врегулювання міждержавних, міжетнічних, релігійних конфліктів (високі ставки учасників, високий рівень непевності, обмеженість в часі, та альтернативах, сильний емоційний чинник). Врегулювання конфлікту – досягнення стану оптимальності у відносинах між сторонами конфлікту, порушення якої невигідно жодній з них. Відновлення механізмів рівноваги у функціонуванні політичної системи. Управління конфліктами як механізм його врегулювання. Зміст управління конфліктом – постійний зовнішній вплив на конфлікт з метою запобіганню криз та ескалації насилля; не усуває причину розбіжностей і зіткнення і не може остаточно розв'язати конфлікт. Проблематичність повного припинення конфлікту, орієнтованість на мінімізацію або

ескалацію насилля – основа технологій управління конфліктом. Три рівні впливу на конфлікт (К .Мітчелл) – 1) запобігання конфлікту, його попередження; 2) попередження негативних наслідків конфлікту; 3) усунення протиріч, що викликали конфлікт, й укладення угоду між сторонами конфлікту. Форми управління конфліктом: запобігання конфліктом, стримування конфлікту, деескалація конфлікту, трансформація конфлікту, врегулювання. Основні підходи до врегулювання конфліктів: силовий, нормативний, комунікаційний (переговори). Мирне та силове врегулювання. Форми зовнішнього втручання в процесі управління конфліктом: інтервенціоністський та ліберальний Напрями управління політичним/міжнародним конфліктом: 1) зміна кола учасників конфлікту; трансформація об'єктного поля конфлікту; вплив на протікання конфлікту від однієї стадії до іншої (поступовість). Стадії врегулювання конфлікту: 1) припинення насильницьких дій; 2) початок діалогу –обговорення проблеми конфлікту; 3) початок переговорного процесу; 4) виконання досягнутих домовленостей.

Основні поняття: врегулювання конфлікту, управління конфліктом, попередження конфлікту, деескалація конфлікту, трансформація конфлікту, стадії врегулювання конфлікту.

Тема 15. Стратегії управління конфліктами

Силові та несилові стратегії управління конфліктами. Стратегії попередження і запобігання конфліктам (превентивні стратегії) як запобіжна діяльність, спрямована уникнення ескалації та насилля Превентивна дипломатія – зусилля третіх сторін з попередження ескалації внутрішніх чи зовнішні конфліктів (запобігання суперечок між сторонами; запобігання переростання їх у відкритий конфлікт, обмеження конфліктів); 2) миротворчість (стратегії з використанням правових механізмів, мирних засобів, досягнутих домовленостей і застосування сили з метою припинити його насильницьку фазу і підштовхування сторін до пошуку взаємовигідної позиції). Етапи миротворчої діяльності (Бутрос Галі «Порядок денний для миру» (1992): утвердження миру, підтримання миру, встановлення миру, постконфліктне будівництво. Заходи постконфліктного будівництва: роззброєння сторін, відновлення порядку, консультативна та економічна підтримка сторін. Стадії врегулювання конфлікту: припинення насильницьких дій; початок переговорного процесу; виконання досягнутих домовленостей. Застосування примусу у ході миротворчих операцій (або операцій з підтримання миру) як інструмент врегулювання конфлікту. Нормативні аспекти регулювання політичних/міжнародних конфліктів. Міжнародний арбітраж. Миротворча діяльність ООН та інших міжнародних організацій: нормативно-правові аспекти та ефективність миротворчих місій ООН. Посередництво та інтервенція як засоби миротворчої діяльності. Інтервенція як примусова форма миротворчості. Основні форми інтервенції: підтримка однієї зі сторін, блокада,, обмежені збройні дії, військове вторгнення. Причини неефективності інтервенцій як засобу впливу на конфлікт.

Основні поняття: превентивна дипломатія, миротворчість, утвердження миру, підтримання миру, встановлення миру, постконфліктне будівництво, операції з підтримання миру, інтервенція, посередництво.

Тема 16. Посередництво та переговори – універсальний принцип подолання конфліктів і відновлення порядку

Посередництво – інституційна форма управління конфліктом з втручанням третіх сторін в конфлікт. Суб'єкти посередництва – великі держави (наступальне посередництва), малі і середні держав (захисне посередництво), міжнародних організацій (недержавний характер посередництва). Неофіційне посередництво. Посередництво форма миротворчої діяльності. Проблема об'єктивності та неупередженості посередників,

довіри сторін конфлікту. Функції посередників: трансформація конфлікту за рахунок збільшення учасників; збирання та оцінювання інформації про конфлікт; гарантування компромісів. Розподіл відповідальності посередника разом зі сторонами конфлікту за результати мирного врегулювання. Ролі посередника (за Дж. Сталбергом). Посередництво і переговори. Переговори в умовах конфлікту як процес узгодження інтересів в ході комунікації та спілкування. Основні виміри переговорів: дистрибутивний, інтегративний, емоційний і структурний. Структура переговорного процесу; формулювання початкова вихідна позиція; прагнення сторін, формулювання альтернативі переговорам, пошук компромісу, окреслення меж (зони) можливого компромісу, пошук зони перетину позицій, торг, формулювання остаточної (компромісної) позиції. Співвідношення інтересів і позицій сторін в процесі торгу. Міра спільності та розбіжності інтересів сторін. Частковий збіг інтересів – необхідна передумова переговорів. Стадії та функції переговорів.

Основні поняття: посередництво, суб'єкти посередництва, ролі та функції посередника, переговори в умовах конфлікту, вихідна переговорна позиція, торг, остаточна (компромісна) позиція.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
		л.	п./с.	лаб.	інд.	ср.
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1						
Тема 1. *Конфлікт і безпека: проблема взаємозв'язку і співвідношення. Безпека і розвиток.*	5	2	2	-	-	1
Тема 2. *Сутність та природа конфлікту як суспільного явища. Політичні конфлікти.*	6	2	2	-	-	2
Тема 3. *Структурні й динамічні аспекти політичного конфлікту.*	5	2	2	-	-	1
Тема 4. *Міждержавні (міжнародні) конфлікти.*	6	2	2	-	-	2
Тема 5. *Міждержавні (міжнародні) конфлікти.*	6	2	2	-	-	2
Тема 6. *Загальнонаціональні кризи: особливості та типологія.*	5	2	2	-	-	1
Тема 7. *Міжнародні кризи як загроза національній безпеці.*	6	2	2	-	-	2
Змістовий модуль 2.						
Тема 8. *Безпека: сутність та інтерпретації*	6	2	2	-	-	2
Тема 9. *Національна безпека*	5	2	2	-	-	1
Тема 10 *Політика та стратегія національної безпеки.*	6	2	2			2
Тема 11. *Сучасні напрями інтерпретації безпеки та їхній вплив на реалізацію національної безпеки.*	6	2	2	-	-	2
Тема 12. *Внутрішньосуспільний вимір реалізації політики національної безпеки.*	5	2	2	-	-	1
Тема 13. *Міжнародне середовище та міжнародна безпека як зовнішній контекст реалізації політики національної безпеки.*	6	2	2	-	-	2
Тема 14. *Управління політичними конфліктами – механізм підтримання суспільного/міжнародного порядку і забезпечення безпеки.*	6	2	2	-	-	2
Тема 15. *Стратегії управління конфліктами.*	6	2	2	-	-	2
Тема 16. *Посередництво та переговори – універсальний принцип подолання конфліктів і відновлення порядку.*	5	2	2	-	-	1
Разом – Змістових модулів 2	90	32	32	-	-	26

5. Теми семінарських занять

Змістовий модуль 1

Тема 1. Конфлікт, безпека і розвиток (2 год)

1. Конфлікт як невід'ємна характеристика та атрибут суспільного життя. Вплив конфліктів на безпеку.
2. Дихотомія „конфліктного" і „безконфліктного" розвитку суспільства як основа інтерпретації співвідношення конфлікту і безпеки
3. Конфлікт, безпека і розвиток.

Основні поняття: конфлікт, безпека, розвиток, конфліктна модель суспільства, держава.

Тема 2. Сутність конфлікту як суспільного явища (2 год.)

1. Розвиток та еволюція конфліктологічної парадигми в соціальних науках.
2. Поняття, сутність і види конфлікту.
3. Політичний конфлікт як різновид суспільного конфлікту. Ознаки та особливості політичного конфлікту.
4. Функції суспільно-політичних конфліктів.

Основні поняття: конфлікт, соціальний конфлікт, політичний конфлікт, протиріччя, протиборство, зіткнення інтересів, функції конфліктів.

Тема 3. Виникнення, структура та динаміка політичних конфліктів (2 год.)

1. Причини та передумови виникнення політичних конфліктів.
2. Структура конфлікту
3. Стадії розвитку конфлікту.
4. Моделі розв'язання конфлікту.

Основні поняття: структура конфлікту, сторони конфлікту, інцидент, ескалація, компроміс, консенсус, конфлікт з нульовою сумою, конфлікт з ненульовою сумою, конфлікт з від'ємною сумою, затяжний конфлікт.

Тема 4. Міжнародні (міждержавні) конфлікти (2 год.)

1. Сутність та особливості міжнародних конфліктів
2. Передумови та причини виникнення міжнародних конфліктів.
3. Стадії розгортання міжнародних конфліктів.
4. Функції міжнародних конфліктів.

Основні поняття: міждержавні конфлікти, міжнародні конфлікти, військова сила, потенціал держави, насильство, війна, гібридність.

Тема 5. Політичні кризи
(2 год.)

1. Поняття та сутність кризи. Ознаки політичної кризи.
2. Соціальні та політичні катастрофи.
3. Класифікація політичних криз. Кризи політичного розвитку.
4. Внутрішньополітичні кризи та їхні особливості.
5. Динаміка політичних криз, Принципи та технології виходу з внутрішньополітичних криз.

Основні поняття: криза, політична криза, довіра, аномія, делегітимізація, катастрофа, урядова, парламентська, конституційна, кризи, кризи політичного розвитку.

Тема 6. Загальнонаціональні кризи та їхній вплив на національну на міжнародну безпеку
(2 год.)

1. Поняття та ознаки загальнонаціональних криз.
2. Типи загальнонаціональних криз та їхня характеристика:
   2.1. заколоти, змови, путчі;
   2.2. революції;
   2.3. громадянські війни;
   2.4. міжетнічні конфлікти.
3. Наслідки загальнонаціональних криз для національної та міжнародної (регіональної) безпеки.

Основні поняття: загальнонаціональні кризи, політичний порядок, дестабілізація, заколот, революція, громадянська непокора, громадянська війна, етнічний конфлікт.

Тема 7. Міжнародні кризи – загроза національній безпеці. Війна
(2 год.)

1. Міжнародна криза як наслідок ескалації міжнародного конфлікту
2. Суб'єкти, мотиви та особливості протікання міжнародних криз. Функції міжнародних криз та їхній вплив на національну безпеку та міжнародний порядок.
3. Типи міжнародних криз.
4. Зовнішньополітична криза.
5. Війна як результат міжнародної кризи, її вплив на національну безпеку.

Основні поняття: міжнародна криза, міждержавна криза, зовнішньополітична криза, воєнний конфлікт, насилля, непевність.

Змістовий модуль 2

Тема 8. Сутність та природа безпеки
(2 год.)

1. Поняття та сутність «безпеки». Плюралізм інтерпретацій.
2. Структура безпеки:
   2.1. загрози, ризики та виклики. Типологія загроз, ризиків та викликів;
   2.2. суб'єкти та об'єкти безпеки;
   2.3. цінності та ресурси безпеки.

3. Типи та рівні безпеки.
4. Безпека в інформаційному суспільстві.

Основні поняття: безпека, загрози, небезпеки, виклики, суб'єкт безпеки, об'єкт безпеки, інтереси, цінності, ресурси, ресурси, рівні безпеки.

Тема 9. Національна безпека.
(2 год.)

1. Сутність національної безпеки, її структура.
2. Внутрішні та зовнішні загрози національній безпеці.
3. Національні інтереси і національні цілі – основа національної безпеки. Взаємозв'язок національних цілей, національних інтересів та національних цінностей.
4. Суб'єкти національної безпеки.
5. Види і рівні національної безпеки.
6. Держава – основний суб'єкт національної безпеки. Співвідношення понять „національна безпека" і „державна безпека".
7. Ресурси та засоби забезпечення національної безпеки. Обмеженість державних ресурсів і делегування частини безпекових функцій наднаціональним інститутам.

Основні поняття: національна безпека, національний інтерес, цінності, держава, суверенітет, територіальна цілісність, національна ідентичність.

Тема 10. Концептуальні, правові та інституційні основи реалізації політики національної безпеки
(2 год.)

1. Поняття та принципи політики національної безпеки.
2. Доктрина, концепція та стратегія формування та реалізації політики національної безпеки.
3. Структура концепції національної безпеки.
4. Правові засади реалізації політики національної безпеки.
5. Інституційно-організаційні основи реалізації політики національної безпеки.
6. Стратегія національної безпеки України та особливості її реалізації умовах повномасштабної війни з рф.

Основні поняття: політика національної безпеки, стратегія національної безпеки, доктрина національної безпеки, громадянські свободи, права людини.

Тема 11. Сучасні підходи до інтерпретації безпеки та національної безпеки
(2 год.)

1. Передумови та причини переосмислення позитивістських підходів до сприйняття та концептуалізації безпеки.
2. Концепція «суспільства ризику» та глобалізація ризиків.
3. Теорія «human security» та антропологізація безпеки.
4. Концепція онтологічної безпеки.
5. Дискурсивні аспекти безпеки. Теорія сек'юритизації.

Основні поняття: соцієтальна безпека, суспільство ризику, індивід, «безпека особи», онтологічна безпека, сек'юритизація, конструювання загроз..

Тема 12. Внутрішньосуспільний вимір реалізації політики національної безпеки (2 год.)

1. Джерела та природа внутрішньосуспільних загроз. Об'єктивна конфліктогенність сучасних суспільств.
2. Національна консолідація і забезпечення безпеки суспільства. Співвідношення суспільної консолідація і національної безпеки.
3. Формування національної стійкості як умова ефективної реалізації політики національної безпеки.
4. Технології консолідації суспільства. Компроміс та консенсус.

Основні поняття: конфліктогенність, консолідація, довіра, крихкість держави, національна стійкість, соціальне маневрування, політичне маневрування, політичне маніпулювання, інтеграція контреліти в політичну систему, силовий тиск, суспільна згода, компроміс.

Тема 13 Міжнародна безпека як контекст реалізації політики національної безпеки(2 год.)

1. Міжнародна безпека – зовнішній контекст реалізації національної безпеки держав. Зовнішні загрози національній безпеці.
2. Міжнародна безпека: сутність, механізми формування., взаємозв'язок з національними системами безпеки.
3. Система міжнародної безпеки та її типи.
4. Принципи та механізми колективної безпеки.
5. Засоби забезпечення міжнародної безпеки (силові, нормативні, організаційні).

Основні поняття: зовнішні загрози, міжнародна безпека, міжнародний порядок, колективна безпека, інституціоналізація колективної безпеки, оборонні альянси, міжнародні режими, турбулентність, хаос.

Тема 14. Управління політичними конфліктами (2 год.)

1. Управління політичним/міжнародним конфліктом як механізм його врегулювання.
2. Співвідношення понять «управління конфліктом», «врегулювання конфлікту», «припинення конфлікту», «розв'язання конфлікту». Проблематичність повного розв'язання складних міждержавних чи етнічних конфліктів.
3. Рівні впливу та форми управління конфліктом.
4. Стадії врегулювання конфлікту.
5. Основні підходи до управління/ врегулювання конфлікту.

Основні поняття: врегулювання конфлікту, управління конфліктом, попередження конфлікту, деескалація конфлікту, трансформація конфлікту, стадії врегулювання конфлікту

Тема 15. Стратегії та технології управління конфліктами (2 год.)

1. Типи стратегій управління конфліктами.

2. Превентивні стратегії запобігання ескалації та насильства в конфліктах. Превентивна дипломатія та її форми.
3. Миротворча діяльність і стратегії деескалації конфлікту і припинення насилля.
4. Форми та етапи миротворчої діяльності.
5. Суб'єкти миротворчої діяльності та її правові основи.
6. Примусові форми управління конфліктом. Інтервенції.

Основні поняття: превентивна дипломатія, миротворчість, утвердження миру, підтримання миру, встановлення миру, постконфліктне будівництво, операції з підтримання миру, інтервенція, посередництво.

Тема 16. Посередництво та переговори в умовах конфлікту (2 год.)

1. Посередництво як форма управління конфліктом. Суб'єкти посередництва.
2. Ознаки та форми посередництва. Вимоги до посередників.
3. Структура переговорного процесу. Принципи перегорів
4. Узгодження інтересів сторін конфлікту в ході переговорів.
5. Стадії та функції переговорів.
6. Функції та критерії ефективності посередництва в умовах політичного конфлікту.

Основні поняття: посередництво, суб'єкти посередництва, ролі та функції посередника, переговори в умовах конфлікту, вихідна переговорна позиція, торг, остаточна (компромісна) позиція.

1. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені навчальною програмою.

2. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. *Конфлікт і безпека: проблема взаємозв'язку і співвідношення. Безпека і розвиток.* 1.1. Класифікація загроз, спричинених національній безпеці конфліктами у політичній сфері.	1
2	*2.* Тема 2. *Сутність та природа конфлікту як суспільного явища.* 1.1. Особливості виникнення та розвитку політичних конфліктів у демократичних та авторитарних суспільствах. 1.2. Порівняльний аналіз концепцій соціальних та політичних конфліктів (на вибір студента).	2
3	Тема 3. *Структурні й динамічні аспекти політичного конфлікту.* 1.1. Аналів структури політичного або міждержавного конфлікту (на вибір студента).	1
4	Тема 4. *Міждержавні (міжнародні) конфлікти.* 1.1. Загрози національній безпеці, спричинені міждержавними (міжнародними) конфліктами. Аналіз на прикладі конфліктів (на вибір студента). 1.2. Аналіз російсько-української війни та загроз національній безпеці України, спричинених нею.	2
5	Тема 5. *Політична криза як різновид та вияв конфлікту.* 1.1. Аналіз (на вибір студента) політичної кризи в сучасній Україні. 1.2. Особливості виникнення та протікання політичних криз в транзитивних суспільствах.	2
6	Тема 6. *Загальнонаціональні кризи: особливості та типологія.* 1.1. Аналіз (на вибір студента) реальної загальнонаціональної кризи.	1
7	Тема 7. *Міжнародні кризи як загроза національній безпеці.* 1.1. Аналіз Карибської кризи в контексті сучасного ядерного шантажу Росією. 1.2. Аналіз (на вибір студента) військового конфлікту (війни) в контексті впливу на національну безпеку.	2
8	Тема 8. *Безпека: сутність та інтерпретації.* 1.1. Співвідношення рівнів безпеки: ієрархічні та діалектичні зв'язки. 1.2. Аналіз нових ризиків у глобальну та інформаційну еру політичній безпеці особи, соціальним групам, суспільству, державі.	2
9	Тема 9. *Національна безпека.* 1.1.Чи можлива одна теорія і інтерпретації міжнародних відносин?	1
10	Тема 10. *Політика та стратегія національної безпеки.* 1.1. Аналіз Стратегії національної безпеки України. 1.2. Аналіз стратегії національної безпеки США, Китаю, Великої Британії, Росії (на вибір студента).	2
11	Тема 11. *Сучасні напрями інтерпретації безпеки та їхній вплив на реалізацію національної безпеки.* 1.1.Значення спільної національної ідентичності в сучасних постпозитивістських концепціях безпеки.	2

	1.2. Дилема безпека – свобода людини у постпозитивістських концепціях безпеки.	
12	Тема 12. *Внутрішньосуспільний вимір реалізації політики національної безпеки.* 1.1. Місце і вплив комунікацій ту запобіганні та врегулюванні політичних конфліктів.	1
13	Тема 13. *Міжнародне середовище та міжнародна безпека як зовнішній контекст реалізації політики національної безпеки.* 1.1. Передумови та мотиви делегування державами своїх безпекових функцій і повноважень наднаціональним акторам. 1.2. Ефективність/неефективність нейтрального статусу держави як одного з принципів національної безпеки, її зовнішнього виміру.	2
14	Тема 14. *Управління політичними конфліктами – механізм підтримання суспільного/міжнародного порядку і забезпечення безпеки.* 1.1. Аналіз процесу врегулювання/управління внутрішнім політичним конфліктом (на прикладі реального конфлікту, на вибір студента). Роль еліт в успішності врегулювання конфлікту.) 1.2. Аналіз процесу врегулювання/управління міждержавним/міжнародним конфліктом (на вибір студента).Уроки для України).	2
15	Тема 15 *Стратегії управління конфліктами*.. 1.1. Проведення операцій з підтримання миру. Аналіз кейсів. 1.2. Ефективність миротворчої діяльності у постбіполярному світі. Аналіз кейсів.	2
16	Тема 16. *Посередництво та переговори – універсальний принцип подолання конфліктів і відновлення порядку.* 1.1. Форми втручання “третьої сторони” в процеси управління конфліктом. Аналіз їхньої ефективності на прикладах реальних конфліктів та криз.	1
	Разом	26

8. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання не передбачені навчальною програмою.

9. Методи навчання

Навчальний процес здійснюється за традиційною технологією: лекції, практичні (семінарські) заняття, самостійна робота. Також передбачено колаборативне навчання (форми – групова робота і проекти, спільні розробки, створення навчальних спільнот), інтерактивність та дискусії на лекціях.

На лекційних заняттях використовуються головно: словесні методи (розповідь, бесіда, пояснення, лекція, діалог); наочні і практичні методи (ілюстрація, демонстрація, а також презентація); метод синтезу, аналізу, індукції, дедукції тощо. На семінарських заняттях використовуються: дискусія, проблемно-пошуковий, репродуктивний, інтерактивний методи тощо. У рамках самостійної роботи застосовуються емпірично-дослідницькі методи.

10. Методи контролю

Оцінка знань, умінь і практичних навиків студента з курсу «Конфлікти та національна безпека» здійснюється за 100-бальною шкалою.

Бали нараховуються за наступним співвідношенням:

- практичні/самостійні тощо – 30% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 30);
- контрольні заміри (модулі) – 20% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 20);
- екзамен – 50% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 50).

Поточний контроль знань студентів проводять за трьома складовими:

- контроль систематичності та активності роботи студента впродовж семестру;
- контроль за виконанням модульних завдань/контрольних замірів;
- контроль за виконанням завдань самостійної роботи.

При контролі систематичності й активності роботи студентів оцінці підлягають:

- самостійна робота студентів;
- відвідування й активність на семінарських занять;
- рівень засвоєння знань програмного матеріалу.

Поточний контроль успішності здійснюється за п’ятибальною шкалою: "5" – відмінно", "4" – добре, "3" – задовільно, "2" – доповнення, "1" – коментарі (участь у дискусії). Реферат, доповідь – 5 балів; есе – 3 бали. Контроль знань за результатами вивчення змістовного модуля оцінюється в 20 балів. Форма підсумкового контролю – екзамен у комбінованій (усній і тестовій) формі в кінці семестру.

11. Розподіл балів, що присвоюється студентам

Максимальна кількість балів при оцінюванні знань студентів із дисципліни, котра завершується екзаменом, становить за поточну успішність 50 балів. На іспиті студент теж може отримати 50 балів.

Поточний контроль та самостійна робота																Сума	Екзамен
Змістовий модуль 1																50	50
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16		

1, 2 ... 16 – теми семінарських занять у рамках змістовного модуля.

При оформленні документів за екзаменаційну сесію використовується таблиця відповідності оцінювання знань студентів за різними системами.

Шкала оцінювання: вузу, національна та ECTS

Національна шкала	Рейтингова шкала	Шкала ECTS	Пояснення
5 (відмінно)	90-100	A	Відмінно
4 (добре)	81-89	B	Дуже добре
	71-80	C	Добре
3 (задовільно)	61-70	D	Задовільно
	51-60	E	Достатньо
2 (незадовільно)	25-50	FX	Незадовільно
	0-24	F	Незадовільно без права перездачі

12. Методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни «*Конфлікти та національна безпека*».
2. Силабус і схема курсу «*Конфлікти та національна безпека».*
3. Методичні рекомендації для студентів з курсу «*Конфлікти та національна безпека*» з планом проведення лекційних і семінарських занять та самостійної роботи з курсу, з методами контролю та правилами розподілу балів студентам, а також з питаннями до підсумкового екзамену.

13. Основна та додаткова література

Основна література:

1. Арон Р. Мир і війна між націями. Пер. з фр. К.: МП «Юніверс», 2000.Ч. 1.Розд. 4.
2. Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти: курс лекцій / Б. В. Бернадський. К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. Режим доступу: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/mignar_konfl.pdf
3. Глобальна та національна безпека: підручник / авт. кол. : В. І. Абрамов, Г.П. Ситник, В.Ф. Смолянюк та ін. / за заг. ред. Г.П. Ситника. Київ : НАДУ, 2016. Режим доступу: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2017/11/Navchalniy-posibnik-GPNB.pdf
4. Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення : монографія / Криштанович М.Ф., Пушак Я.Я. Флейчук М.І., Франчук В.І. Львів : Сполом, 2020. 418 с
5. Дзьобань О.П. Національна безпека в умовах соціальних трансформацій (методологія дослідження та забезпечення): Монографія. Харків: Константа ISBN , 2006. 44 0 с. https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5234/1/Dzeban_2006.pdf
6. Закон України Про національну безпеку України. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 31, ст.241). Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text
7. Конфліктологія : навч. посіб. / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, В. Д. Воднік та ін. Харків : Право, 2012.
8. Національна стійкість України та національна безпека. Аналітична записка / за ред. О. М. Майбороди. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. Режим доступу: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2022/04/Analit.zapyska-2022.pdf
9. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади): Підручник К.: НАДУ, 2012. 544 с.
10. Стратегія національної безпеки України: Безпека людини – безпека країни (16 лютого 2022 року№ 56/2022). Режим доступу: https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037
11. Тихомирова Є. Б., Постоловський С.Р. Конфліктологія та теорія переговорів: Підручник. Рівне: Перспектива, 2007. 389 с.
12. Coser Lewis A. Social Conflict and the Theory of Social Change // The British Journal of Sociology. 1957. Vol. 8. No. 3. P. 197-207. Access mode: https://web.ics.purdue.edu/~hoganr/SOC%20602/Spring%202014/Coser%201957.pdf
13. Simmel Georg. The Sociology of Conflict.I. American Journal of Sociology. Access mode: https://www.d.umn.edu/cla/faculty/jhamlin/4111/2111-home/CD/TheoryClass/Readings/SimmelConflict1.pdf

Додаткова література:

1. Бек Ульрих. Влада і контрвлада у добу глобалізації. Нова світова політична економія; пер. з нім. О. Юдіна. К. : Ніка-Центр, 2011.
2. Вовк С.О. Конструкт громадянської війни: діалог методологічних візій. Регіональні студії, 2019. № 1. Режим доступу: http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/16/7.pdf
3. Гайворонюк Н. В. Українська ідентичність як онтологічна основа національної безпеки (соціально-психологічний аспект). Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна. 2012. Вип. 2(1). С. 38-48. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2012_2(1)__7

4. Гордієнко М. Політичний конфлікт як спосіб існування соціуму. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України: збірник наукових статей. 008. Вип. 41. С. 7–15. Режим доступу: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/gordienko_politychnyi.pdf
5. Горовіц Д. А. Міжетнічні конфлікти / Пер. з англ. О. А Ківшик. Харків: Каравела, 2004. Ч. 2. Режим доступу: http://resource.history.org.ua/item/11235
6. Григор О. О. Філософія політичного консенсусу: монографія; М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. 2-ге вид., допов. і перероб. Харків : Новий курс, 2019.
7. Джервіс Р. Сприйняття в міжнародній політиці: адекватність та неадекватність ; пер. з англ. М. Ю. Григорьєва, С. І. Фатія. Х.: Каравела, 2003. Режим доступу: http://194.106.216.224:8080/books/7319
8. Задорожна М. Вирішення конфліктів як основа демократизації суспільної свідомості та підвищення ефективності державного управління. «Демократичне врядування». Науковий вісник. 2014. Вип. 14. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2014_14_12
9. Іжнін І., Поліщук К., Шамборовська О. Криза традиційних форм дипломатії і врегулювання конфліктів у сучасному світі. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2017. Вип. 42. С. 56–74.
10. Зеленько Г. Кризи політичного розвитку в Україні: причини та зміст. Політичні дослідження. 2021. № 2. С. 33−61. Режим доступу: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/Zelenko.pdf
11. Капітоненко М.Г. Міжнародні конфлікти: навч. посібник. К.: Либідь, 2009.
12. Клюєв К. Г. Шляхи стабілізації політичної системи в аспекті урегулювання політичного конфлікту. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Історія. Філософія. Політологія. Збірник наукових праць. 2016. Вип. 11. С. 152-156.
13. Корж І.Ф. Державна безпека: методологічні підходи до системи складових понять. Правова інформатика. 2012. № 4(36). С. 69–75. Режим доступу: http://ippi.org.ua/sites/default/files/12kifisp.pdf
14. Кочубей Л., Гаврилюк К. Класифікація політичних криз та їх основні ознаки. Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Сер.: Політичні науки. 2018. № 3. Режим доступу: https://jvestnik-politology.donnu.edu.ua/article/view/6353
15. Ледерак Дж. П. Розбудова миру: стале примирення в розділених суспільствах. Пер. з англ. Д. Каратєєва та Л. Лозової. К.: Дух і літера, 2019. 256 с.
16. Лепський М., Щербань О., Бублєєв В. Класифікація переговорів в умовах війни. Грані. 2022. № 25(4). С. 43-49. DOI https://doi.org/10.15421/172249
17. Локальні війни та збройні конфлікти другої половини XX століття. (Історико-філософський аспект); О. Гуржій, С. П. Мосов, В.Д. Макаров та ін. К.: Знання України, 2006. 356 с.
18. Магда Є. В. Сучасні загрози консолідації українського суспільства. Історико-політичні студії: зб. наук. пр. 2013. № 1. С. 107–113. Режим доступу: http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/4653/107-113_uk.pdf?sequence=4&isAllowed=y
19. Маційовський Ю. Теоретичні аспекти аналізу суспільних конфліктів: множинність концептуальних підходів. Людина і політика. 2004. № 3. С. 115-130. Режим доступу: https://eprints.oa.edu.ua/109/1/teoretychni.pdf
20. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України. К.: НІСД, 2013. 64 с. Режим доступу: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2013-06/0626ks_dop.pdf

21. Муазі Д. Геополітика емоцій. Як культури страху, приниження та надії змінюють світ / Пер. з англ. О. Гординчук. Київ: Брайт Стар паблішинг, 2018. 184 с
22. Національна стійкість України та національна безпека. Аналітична записка; за ред. О. М. Майбороди. Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. Режим доступу: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2022/04/Analit.zapyska-2022.pdf
23. Особливості політичних конфліктів у сучасній Україні та світі: монографія; Г.П. Щедрова, І.А. Єремєєва, Д.В. Прошин, Р.М. Ключник, Н.М. Волвенко; за ред. Г.П. Щедрової. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018.
24. Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія. Київ : НІСД, 2019.560 с.
25. Патлашинська І.В. До питання ролі політичної медіації у вирішенні воєнних конфліктів: досвід для України. Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. 2022. Вип. 42. С. 298–303.
26. Перепелиця Г., Бритов Д. Роль НАТО в урегулюванні міжнародних конфліктів у сучасних умовах. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка: Сер.: Міжнародні відносини. 2022. Вип. 1. № 55. С. 16–19. Режим доступу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/view/4260
27. Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с
28. Плохій С. Ядерне безумство. Історія Карибської кризи ; пер. з англ. Романа Клочка. Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2022. 368 с.
29. Полтораков О. Реконцептуалізація поняття «безпека» в сучасному політико-політологічному дискурсі. Політичний менеджмент, 2009. № 5. С. 19-28.
30. Ребкало В. Шахов В. Політична стабільність і політична безпека: характер та механізми взаємозв'язку. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. 2011. № 3. С. 159–169. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2011_3_24
31. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022.
32. Світова гібридна війна: український фронт: монографія; за заг. ред. В.П. Горбуліна. К.: НІСД, 2017.
33. Ставченко С. Динаміка політичних криз: управлінсько-технологічний вимір. Науково-теоретичний альманах „Грані“. 2022. № 25 (2). С. 82-87.
34. Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки. Монографія; В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. К.: НІСД, 2010. Режим доступу: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2011-07/Gorbulin_Kachynsky-e2dd0.pdf
35. Угрин Л., Демків У. Інтервенції в сучасних міжнародних відносинах: теоретичні аспекти дослідження. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. 2013. Вип. 114: у 2-х част. Ч. ІІ. С. 28–38.
36. Цебенко О.О., Капраль С.С. Роль міжнародних безпекових організацій у врегулюванні сирійського конфлікту. Регіональні студії. 2018. № 14. С. 106-110.
37. Хельберг У. І. Сек’юритизація як політичний феномен. Магістеріум. Політичні студії. 2012. Вип. 46. С. 64-67. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Magisterium_p_2012_46_16.
38. Шеренговський Д. В. Конфліктогенні аспекти становлення глобальної спільноти безпеки. Політологічний вісник. Зб-к наукових праць. К.: «ІНТАС». 2012. Вип. 66. С. 345– 356.
39. Шібель В. Миротворчий процес: методологічні аспекти дослідження. Політичний менеджмент. Вип. 6. 2009. Режим доступу: http://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/shibel_myrotvorchyi.pdf

40. Щедрова Г. П. Політична криза: структурно-функціональний аспект. Гілея: науковий вісник. 2018. Вип. 139 (3). С. 7−11.
41. Beck Ulrich. Risk Society: Towards a New Modernity (Published in association with Theory, Culture & Society. 1st ed. SAGE Publications Ltd. 272 p.
42. Bercovitch Jacob, Jackson Richard. Negotiation or Mediation?: An Exploration of Factors Affecting the Choice of Conflict Management in International Conflict. Negotiation Journal. 2001. Vol. 17. № 1. P. 59–77.
43. Buzan B. Wæver O., Wilde J. de. Security: A New Framework for Analysis. Boulder and London: Lynne Rienner Publishers, 1998. 239 p
44. Cavelty Myriam Dunn, Kaufmann Mareile, Kristensen Kristian Søby. Resilience and (in)security: Practices, subjects, temporalities // Security Dialogue, 2015. Vol. 46, No. 1. Access mode: //https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0967010614559637
45. Coaffee Jon, Fussey Pete.Constructing resilience through security and surveillance: The politics, practices and tensions of security-driven resilience. Security Dialogue. 2015. Vol. 46. Issue 1. Access mode: https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0967010614557884?icid=int.sj-full-text.similar-articles.3
46. Hoffman F. G. Hybrid Threats: Reconceptualizing the Evolving Character of Modern Confict. Strategic Forum; Institute for National Strategic Studies National Defense University. April 2009. № 240. Access mode: https://www.files.ethz.ch/isn/98862/SF240.pdf
47. Ikenberry John G. The end of liberal international order? International Affairs. 2018. Vol. 94. Issue 1. P. 7–23. Access mode: https://academic.oup.com/ia/article/94/1/7/476269
48. Kydd Andrew H. Rationalist Approaches to Conflict Prevention and Resolution. Annual Review of Political Science/ 2010. Vol. 13. P. 101-121 Access mode: https://www.annualreviews.org/doi/full/10.1146/annurev.polisci.032108.135916#_i4
49. Mitzen J. Ontological security in world politics, and Implications for the Study of European Security. Prepared for the CIDEL Workshop, Oslo, October22–23, 2004. Access mode: http://www.sv.uio.no/arena/english/research/projects/cidel/old/WorkshopOsloSecurity/Mitzen.pdf

Інтернет-джерела:

1. http//www.foreignaffairs.org/ – сайт журналу “Foreign Affairs”
2. http//www.foreignpolicy.com/ - сайт журналу “Foreign Policy”
3. https://nationalinterest.org/ – The National Interest
4. https://niss.gov.ua/ – сайт національного інститут стратегічних досліджень.
5. http://journals.iir.kiev.ua/index.php/apmv – Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць Інституту міжнародних відносин Київського національного університету
6. http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/uk/archive – Вісник Львівського університету. Серія «Філософсько-політологічні студії»
7. http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/issue/archive – Вісник Львівського університету. Серія «Міжнародні відносини»
8. https://www.youtube.com/watch?v=nitkCTOkhCc – лекція М. Капітоненка «Як управляти міжнародними конфліктами»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної роботи

_____

«29» 08 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Конфлікти та національна безпека»

Форма навчання	Курс	Семестр	Заг. обсяг (год.)	Всього аудит. (год.)	У тому числі (год.):			Самостійна робота (год.)	Контрольні (модульні) роботи (шт.)	Розрахунково-графічні роботи	Курсові проекти (роботи)	Залік (сем.)	Екзамен (сем.)
					Лекції	Лабораторні	Практичні/ семінарські						
Денна	II	III	90	64	32	0	32	26	1	0	0	0	3

Робоча програма складена на основі ОПП «ПОЛІТОЛОГІЯ» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 052 «Політологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Робоча програма складена Угрин Лесею Ярославівною, кандидатом політичних наук, доцентом, доцентом кафедри теорії та історії політичної науки
(вчена ступінь, вчене звання, ім'я та ініціали автора (ів) програми)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теорії та історії політичної науки філософського факультету (Протокол №12 від 28. 06. 2022 року)

Завідувач кафедри теорії та історії політичної науки
_____ (доц. Шипунов Г.В.)

«28» червня 2022 року

Схвалено Вченою радою філософського факультету.
Протокол №271/7 від 26. 08. 2022 року

Голова Вченої ради _____ (доц. Рижак Л. В.)

«26» серпня 2022 року